

«Тасдиқ мекунам»
директори Институти забон ва адабиёти
ба номи Рӯдакии АМИТ
д.и.ф. Шарифзода Ф.Х.
соли 2024

Хулосаи

шуъбаи адабиёти муосири Институти забон ва адабиёти ба номи

Абуабдуллоҳ Рӯдакии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон

ба диссертатсияи номзадии Сирочзода Ҷамолиддин Қиём дар мавзуи
“Ташаккул ва таҳаввули айнишиносӣ дар Тоҷикистон”, ки дар
Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳ Рӯдакии АМИТ ба
анҷом расидааст.

Муаллифи диссертатсия унвонҷӯи шуъбаи адабиёти муосири
Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳ Рӯдакии АМИТ
мебошад.

Роҳбари илмӣ номзади илмҳои филологӣ, муовини директор оид ба
илм ва таълими Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳ
Рӯдакии АМИТ Муҳаммадиев Шамсиддин Муродович мебошад.

Мавзуи диссертатсияи Сирочзода Ҷамолиддин Қиём дар ҷаласаи
Шурои олимони Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳ
Рӯдакии АМИТ 02.05.2019 дар суратҷаласаи № 4 тасдиқ гардидааст.

Шаҳодатнома оид ба супоридани имтиҳонҳои номзадӣ:

Забони хориҷӣ (англисӣ) (аз 23.10.2017) баҳои “хуб”, таърих ва фалсафаи
илм (аз 06.06.2018) баҳои “хуб”, забони хориҷӣ (русӣ) (аз 11.06.2018) баҳои
“хуб” аз тарафи кафедраи забонҳои хориҷии АМИТ ва имтиҳон аз рӯйи
ихтисоси 10.01.00 – Адабиётшиносӣ (10.01.01. Адабиёти тоҷик) 02.05.2024
баҳои “аъло”, аз тарафи Институти забон ва адабиёти ба номи
Абуабдуллоҳ Рӯдакии АМИТ дода шудааст.

Диссертатсия дар ҷаласаи шуъбаи адабиёти муосири Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳ Рӯдакии АМИТ аз 17.07. 2024, суратҷаласаи № 7 ба ҳимоя тавсия дода шудааст.

Аз баррасии диссертатсия чунин натиҷагирӣ карда шуд:

Диссертатсия дар сатҳи баланди илмӣ таълиф гардида, дар он марҳалаҳои ташаккул ва таҳаввули айнишиносии тоҷик ба таври густурда таҳқиқ ва арзёбӣ шудааст.

Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса ва рӯйхати адабиёт фароҳам омадааст. Ҳаҷми умумии диссертатсия 173 саҳифаи компютериро ташкил медиҳад.

Мавзӯи диссертатсия аз муҳимтарин масъалаҳои илми адабиётшиносии тоҷик мебошад, ки муаллиф бо камоли дарки масъалаҳои дар пеш гузоштаи хеш ба ҳалли онҳо муваффақ гардида, бар он аст, ки таҳқиқоти дар марҳалаҳои гуногун дар айнишиносии тоҷик анҷом гирифта нишон медиҳад, ки дар тури солҳои паҳлуҳои гуногуни фаъолият ва эҷодиёти Айнӣ ҳамчун шоир, нависанда ва олим мавриди омӯзиши ҷомеа ва таҳлили донишмандон қарор гирифта, нақш ва ҷойгоҳи ӯ дар таърихи адабиёту фарҳанги тоҷик ба таври мушаххас муайян карда шудааст.

Мақсад ва вазифаҳои таҳқиқ. Ҳадафи рисола таҳқиқ ва арзёбии марҳалаҳо ва равишҳои ташаккул ва таҳаввули айнишиносӣ дар Тоҷикистон мебошад.

Бо назардошти моҳият ва вусъати доираи омӯзиши мавзӯ, ки дар адабиётшиносии тоҷик бори нахуст мавриди таҳқиқ қарор мегирад, муаллиф вазифаҳои мушаххаси зайлро дар рисола ҳаллу фасл намуд:

- муайян намудани вазъи омӯзиш ва арзёбии рӯзгор ва осори Айнӣ дар Тоҷикистон;
- шинохти марҳалаҳои таҳқиқи осори Айнӣ ва хусусиятҳои он;
- раванди инкишофи айнишиносӣ дар солҳои бист ва баъди он;
- шинохт ва баррасии пажӯҳишҳо дар заминаи омӯзиши сохтори мундариҷавӣ ва ғоявию ҳунарии осори Айнӣ;
- мушаххас намудани дидгоҳҳои муҳаққиқон оид ба фаъолияти илмии Айнӣ;

- назари донишмандон дар бораи афкори адабӣ ва танқидии нависанда;

- арзёбии дидгоҳҳои муҳақиқон оид ба осори таърихӣ ва забоншиносии Айнӣ;

- мушаххас намудани паҳлуҳои мусбат ва манфии айнишиносӣ дар марҳалаҳои гуногун;

- муайян намудани нақши айнишиносон дар таъйиди ҷойгоҳи ҳунарии Айнӣ.

Сарчашмаҳои таҳқиқ. Сарчашмаи асосии диссертатсия осори таҳқиқии адабиётшиносони тоҷик мебошад, ки дар фосолаҳои гуногуни замони таълиф ва нашр шудаанд. Ҳамчунин осори адабию илмии Айнӣ ва муосирони ӯ, ёддоштҳо, таҳқиқотҳо оид ба таърихи адабиёти тоҷик, тазкираҳо, сарчашмаҳои таърихӣ, қомусҳои соҳавӣ ва ғайра мавриди истифода қарор гирифтанд.

Навгонии илмии таҳқиқ. Навгонии илмии диссертатсия дар нуқоти зерин зоҳир шудаанд:

- дар рисола бори аввал марҳалаҳои ташаккул ва таҳаввули айнишиноси тоҷик ба таври густурда таҳқиқ ва арзёбӣ шудааст;

- дар заминаи таҷрибаи донишмандони тоҷик моҳият ва равишҳои мусбат ва манфии айнишиносӣ дар Тоҷикистон муайян гардидааст;

- дараҷа ва савияи имрӯзаи дарки масъалаҳои мавриди назар водор намуд, ки тарзи ҳаллу фасли масъалаҳои рӯзгор ва осори Айнӣро бо назардошти дастовардҳои навини афкори таърихиву адабӣ дар алоқамандӣ бо ҷараёни инкишофи адабиётшиносии навин таҳлилу арзёбӣ ва мушаххас намоем;

- дар заминаи тадқиқотҳои анҷомгирифта хусусиятҳои сохтори мундариҷавӣ ва бадеии осори нависанда ба таври густурда баррасӣ шудааст;

- дар рисола дастовардҳои адабиётшиносони тоҷик оид ба масоили баҳсноки рӯзгор ва осори Айнӣ ба таври мушаххас таҳлил ва арзёбӣ гардидааст.

Нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда

Нуктаҳои меҳварии зерин ба ҳимоя пешниҳод мешаванд:

1. Айнишиносӣ дар Тоҷикистон ҳамчун яке аз қисматҳои муҳимми адабиётшиносӣ чараён ва равишҳои усулии афкори адабӣ ва илмиро муайян карда, барои шинохти воқеии рӯзгор ва осори Айнӣ заминаи устувори илмиро ба вуҷуд овард. Дар ин замина масъалаҳо ва хусусиятҳои инкишофи афкори адабӣ дар шинохти марҳалаҳо ва тамоюлҳои равиши инкишофи айнишиносӣ арзиши бунёдӣ дорад.

2. Муҳаққиқони тоҷик дар шинохт ва арзёбии рӯзгор ва осори Айнӣ равиши таърихиву муқоисавиро асос қарор дода, саҳифаҳои муҳим ва мушаххаси рӯзгор ва арзиши бадеиву зебоишиносии осори нависандаро муайян намудаанд.

3. Ҷустуҷӯҳои бунёдии айнишиносони тоҷик ба усулҳои пешрафтаи илмиву назарӣ ва илмиву таҷрибавии таҳқиқ ва шинохти замони зиндагӣ, муҳити сиёсиву иҷтимоӣ, адабию фарҳангӣ ва тамоюлҳои ҳоси фикрию ақидатӣ (идеологӣ) асос ёфта, заминаи воқеиро барои дақиқ шинохтани чеҳраи инсонӣ ва ҳунарии нависанда ба вуҷуд овардааст.

4. Таърихи айнишиносии амалӣ дар Тоҷикистон аз мақолаи Абулқосим Лохутӣ “Садриддин Айнӣ” оғоз ёфта, чанд марҳаларо дар бар мегирад, ки ҳар кадоме хусусиятҳои ҳоси инкишофи худро дорад. Чараёни таҳқиқи рӯзгор ва осори Айнӣ дар ҳамаи марҳалаҳо мутаносибан бо таҳлил ва нашри осори Айнӣ идома ёфта, хусусиятҳои ҳоси худро дорад.

5. Марҳалаи аввали айнишиносӣ аз охири солҳои бисти садаи гузашта оғоз ёфта, то солҳои шастуми ҳамон аср идома ёфтааст.

Тадқиқоти ҷиддии дар ин марҳала анҷом ёфта, ки айнишиносиро зери таъсири худ қарор додааст, осори илмии муҳаққиқоне мисли К. Д. Амдинуф, Р. Ҳошим, И. С. Брагинский, Ю. Бобоев, З. Ш. Раҷабов, С. Табаров, А. Маниёзов, А. Сайфуллоев, М. Шукуров ва баъзеи дигар мебошад.

6. Ташаккул ва таҳаввули марҳалаи баъдии айнишиносӣ, ки аз солҳои шастуми садаи гузашта то имрӯзро дар бар мегирад, ба номи муҳаққиқоне мисли М. Шакурӣ, А. Сайфуллоев, С. Табаров, Х. Шарифов, С. Амиркулов, Ҷ. Бақозода, А. Набавӣ, Х. Асозода, А. Маҳмадаминов, А. Кӯчаров ва дигарон рабт дошта, навназариҳои моҳиятҷӯёна хусусиятҳои хоси таҳқиқоти ин донишмандонро дар таҳқиқи рӯзгор ва осори Айни муайян ва аз марҳалаи аввал фарқ мекунонад.

Аҳаммияти назарӣ ва амалии таҳқиқ. Дарки асосҳои илмӣ ва хусусиятҳои хоси ҷараёни инкишофи айнишиносӣ дар Тоҷикистон арзишҳои назарии рисолаи таҳқиқотиро муайян мекунад. Ба ин далел, осори илмии аз охири асри бист то рӯзҳои мо доир ба рӯзгор ва осори Айни таълифшуда таҳлил ва арзёбӣ шуда, қонуниятҳои назарии масъалаи дармиёнбуда муайян ва мушаххас карда шуд. Аз ин ҷиҳат таҳқиқоти дар ин замина анҷомгирифта донишҳои назариро оиди масъалаи мавриди назар такмил мебахшад.

Дар рисола маводи фаровони адабиётшиносӣ гирд омадааст, ки онро метавон барои таълифи таърихи адабиёти тоҷик истифода кард. Ҳамчунин натиҷаҳои пажӯҳишро барои таҳқиқотҳои минбаъда оид ба айнишиносӣ, таҳия ва нашри матни интиқодии осори нависанда, навиштан ва мураттаб сохтани китобҳои дарсӣ, васоити таълимӣ, суҳанрониҳо аз боби масъалаҳои назарӣ ва амалии таҳқиқоти типологӣ оид ба рӯзгор ва осори Айни дар мактабҳои таҳсилоти умумӣ ва донишгоҳҳои олии ба кор бурд.

Мутобиқати мавзӯи диссертатсия бо шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсия дар мавзӯи “Ташаккул ва таҳаввули айнишиносӣ дар

Тоҷикистон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик мувофиқат мекунад.

Саҳми шахсии докталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ. Саҳми фардии муҳаққиқ дар омӯзиш ва арзёбии амиқи масъалаи ташаккул ва таҳаввули айнишиносӣ дар Тоҷикистон ҷамъоварии маводи фаровони сарчашмаҳои адабию таърихӣ, омӯзиши назарияҳои донишмандони соҳа оид ба таҳқиқоти типологӣ ва қорбасти таҷрибаҳои муфид дар ин замина, муайян кардани хусусиятҳои усулии равишҳои пажӯҳишӣ дар айнишиносии тоҷик, омода намудани мақолаву маърузаҳо ва нашри рисола доир ба мавзӯи таҳқиқ зоҳир мегардад. Таҳқиқоти мазкур натиҷаи заҳмати чандсолаи муаллиф буда, дар шакли диссертатсияи мукамал ба анҷом расидааст.

Тасвиби амалии натиҷаҳои таҳқиқ. Мундариҷаи асосии диссертатсия дар баромад ва маърузаҳои докталаби дараҷаи илмӣ дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ, аз ҷумла конференсияҳои ҷумҳуриявӣ аз ҷумла дар мавзӯи “**Нигоҳе ба таҳқиқи фаъолияти адабиётшиносии устод Айни**” дар конференсияи илмӣ –амалӣ бахшида ба “**Ҳафтаи илм**” дар Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, 02-16 апрели 2024, конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявӣ дар мавзӯи “**Мақоми Соҳиб Табаров дар нақд ва адабиётшиносии тоҷик**” ба муносибати 100-солагии мунаққиду адабиётшинос Соҳиб Табаров 19.11.2024 ва маҳфили конференсияҳои илмӣ Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии АМИТ, автореферат, рисола ва мақолаҳои ҷудогонаи муаллиф, ки дар маҷмуа ва маҷаллаҳои гуногуни илмӣ ба таъб расидаанд, инъикос гардидааст.

Муҳимтарин хулосаҳои диссертатсия дар таълифоти зерини муаллиф инъикос ёфтааст:

Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҚОА-и Федератсияи Россия:

1. [1-М]. Сирочзода Ҷамолӣдин Қиём. Нақди вижагиҳои мундариҷавӣ ва ғоявии осори Айни дар таҳқиқоти айнишиносон. Суханшиносӣ, 2024 №1;
2. [2-М]. Сирочзода Ҷамолӣдин Қиём. Айнишиносии навҷӯ ва моҳиятбин. Суханшиносӣ, 2023 №3, саҳ.105-115;

3. [3-М]. Сирочзода Ҷамолиддин Қиём. Айнишиносӣ дар давраи истиқлол. Суханшиносӣ, 2023 №4, саҳ.174-188;

4.[4-М].Сирочзода Ҷамолиддин Қиём. Арзёбии фаъолияти адабиётшиносии Айни. Паёми Донишгоҳи забонҳо. 2023. № 4 (52), саҳ. 232-241;

5.[5-М]. Сирочзода Ҷамолиддин Қиём. Ҷустуҷӯҳои бадеии Айни аз нигоҳи айнишиносон. Паёми Донишгоҳи забонҳо. 2024. № 1 (53);

Хулоса, шуъбаи адабиёти муосири Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии АМИТ диссертатсияи Сирочзода Ҷамолиддин Қиёмро кори илмии баанҷомрасида ва мубрам меҳисобад, ки дар сатҳи баланди илмию таҳқиқотӣ таълиф шуда, ба самтҳои афзалиятноки рушди илм, хусусан самти адабиётшиносӣ иртибот дошта, ба талаботи диссертатсионӣ ҷавобгӯ аст.

Дар муҳокима олимони шуъбаи адабиёти муосири Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии АМИТ докторҳои илмҳои филологӣ, Мурувватиён Ҷ.Ҷ., Аскар Ҳаким, номзадҳои илми филологӣ Набиев А., Б.Забехулло, Шарифзода Л., Саидзода Ҷ. ва дигарон иштирок доштанд.

Маҷлиси шуъбаи адабиёти муосири Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии АМИТ бо дарназардошти фикру андешаи маърузачиён ва иштирокдорони ҷаласа

ҚАРОР ҚАРД:

1. Пешниҳоди ходимони илмии шуъба докторон ва номзадҳои илм доир ба ислоҳи камбудии дар рисола ҷойдошта ба инобат гирифта ва он саривақт ислоҳ шуда, ба рисола ворид карда шавад.

2. Рисолаи унвонҷӯ Сирочзода Ҷ.Қ. “Ташаккул ва таҳаввули айнишиносӣ дар Тоҷикистон” аз рӯйи ихтисоси 10.01.00 – Адабиётшиносӣ (10.01.01. Адабиёти тоҷик) кори илмии ба анҷомрасида ҳисобида шуда, барои муҳокима ба сексияи Шурои диссертатсионӣ пешниҳод гардад.

3. Аз Шурои диссертатсионии Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии АМИТ пурсида шавад, ки қарори мазкурро ба эътибор гирад, ки диссертатсияи Сирочзода Ҷамолиддин Қиём дар мавзуи “Гашаккул ва таҳаввули айнишиносӣ дар Тоҷикистон” кори илмии анҷомёфта буда, барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.00 – Адабиётшиносӣ (10.01.01. Адабиёти тоҷик) мутобиқат дорад.

Хулосаи мазкур дар ҷаласаи шуъбаи адабиёти муосири Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии АМИТ бо иштироки устодони шуъбаи мазкур қабул шудааст.

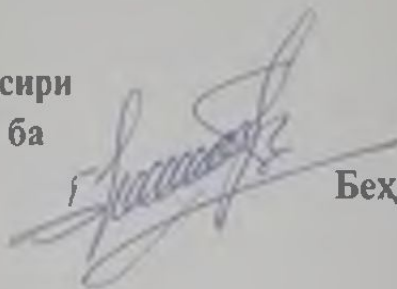
Дар ҷаласа иштирок доштанд: 9 нафар

Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарafdор» – 9, «зид» – 0, «бетараф» – 0.

Суратҷаласаи №11-ум аз «20-уми» юни соли 2024.

Раисикунанда:

мудирӣ шуъбаи адабиёти муосири
Институти забон ва адабиёти ба
номи Рӯдакии АМИТ

Бехрӯзи Забеҳулло

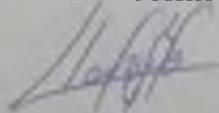
Маълумот барои тамос:

нишонӣ: 734025 Ҷумҳурии Тоҷикистон,

ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 21

Тел.: (+992) (37) 227-29-07; E-mail: bekhruz-68gmail.ru

Котиби ҷаласа:

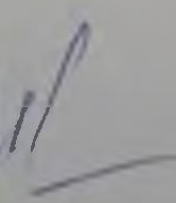
Раҳимова Х.

“Имзоҳои Бехрӯзи Забеҳулло ва Х.Раҳимоваро тасдиқ менамоем”.

Нозирӣ калони кадрӣ

шуъбаи кадрҳои

Институти забон ва адабиёти ба
номи Рӯдакии АМИТ КАДРҲО

Нарзиқулова Ҳ.